

της **Μαριάννας Τζιαντζή***

Ο Νίκος δεν ήταν απλώς ένας μύθος του αντιδικτατορικού αγώνα, των πολιτικών και εργατικών αγώνων των πρώτων δεκαετιών της μεταπολίτευσης.

Ήταν μια ολόκληρη σύγχρονη μυθολογία στην οποία πλέκονταν και άλλα πρόσωπα, κάποια από τα οποία δεν ζουν πια, όπως ο σύντροφός μας Γιώργος Γράσας που δεν ζει πια και είναι θαμμένος κάπου εδώ κοντά. Ήταν και οι δύο ξεφτέρια στην πρέφα. Αποχαιρετώντας τον Νίκο, λέμε ξανά αντί στους συντρόφους του, τους παλιούς και τους νεότερους, που έφυγαν νωρίς.

Στους φίλους του με τους οποίους περπάτησε μαζί, αγωνίστηκε μαζί, γέλασε και ήπια κρασί μαζί. Στον Γιάννη Κακάτση, τον Στέφανο Παπαγεωργίου, τον ζωγράφο Σταύρο Τσικουδάκη, τον συμμαθητή του Κώστα Τζιαντζή, τον Νίκο Βουλγαρίδη, τον ποιητή Νίκο Σταμάτη, τον Θανάση Φώτη και σε τόσους άλλους. Λέμε ξανά αντί στους συντρόφους του ναυτεργάτες, όπως στον Γιώργο Ζαρέντη, που πέθαναν νέοι και κάποιοι από αυτούς ήταν εκπληκτικές προσωπικότητες και ας μη θυμόμαστε το όνομά τους. Ήταν ο Νίκος και τόσοι άλλοι. Νομίζω ότι κάτι τέτοιο θα ήθελε και ο ίδιος γιατί ο Νίκος ποτέ δεν θα καθόταν στην κεφαλή του τραπεζιού, αλλά θα διάλεγε μια θέση ανάμεσα στους πολλούς. Κατά προτίμηση στη γαλαρία. Ήταν παιδί της γαλαρίας, της πλατείας, του καφενείου και όχι του περιβέ θεωρείου. Δεν ζήλεψε, δεν πόθησε την πρώτη θέση. Και πώς να ζηλέψει αφού ο ίδιος «ήταν» η πρώτη θέση, η πρωτοπορία όχι απλώς της τάξης αλλά του ανθρώπου.

Γνώρισα τον Νίκο το καλοκαίρι του '74, αμέσως μετά την πτώση της δικτατορίας. Ο μύθος του βέβαια είχε προηγηθεί, εννοώ τη σύλληψή του και τα βασανιστήρια που πέρασε και για τα οποία ο ίδιος δεν μιλούσε ποτέ. Το πρώτο που θα παρατηρούσε κανείς όταν έβλεπε τον Νίκο τότε ήταν η ομορφιά του. Ο Νίκος ήταν εκθαμβωτικά ωραίος, αλλά δίχως ίχνος ωραιοπάθειας ή ναρκισσισμού. Σαν να μην είχε επίγνωση το πόσο γενναϊόδωρα τον προίκισε η φύση. Η ομορφιά του δεν είχε καμία σχέση ούτε με το λαϊφστάιλ ούτε με την παγερή τελειότητα των αγαλμάτων, ούτε με την καρικατούρα του εργατολεβέντη, του ακατέργαστου εργάτη. Θα 'λεγε κανείς ότι η ομορφιά του ερχόταν από το μέλλον, από το μέλλον του απελευθερωμένου ανθρώπου. Ο Νίκος ήταν άνθρωπος με κριτική σκέψη, με μαρξιστική και ανθρωπιστική παιδεία, εργάτης και διανοούμενος μεγάλου διαμετρήματος.

Αρκετές φορές τον είχα ακούσει να μιλάει για το ναυτεργατικό κίνημα, για το κόμμα, για την πολιτική κατάσταση. Είχε οξύτατο πολιτικό κριτήριο και βαθιά επίγνωση της πραγματικότητας. Ήδη από τη δεκαετία του '80, μας μιλούσε για την αλλοτρίωση που δεν αφορούσε μόνο τους μικροαστούς αλλά και τον ανθό της εργατικής τάξης, όπως ήταν στα δικά μας μάτια οι ναυτεργάτες. Μας μιλούσε για τις συσκευές βίντεο που είχαν εγκαταστήσει οι εφοπλιστές στους κοινόχρηστους χώρους στα τάνκερ και στα άλλα εμπορικά πλοία. Αποκαμωμένοι μετά το τέλος της βάρδιας, οι περισσότεροι ναύτες και μηχανικοί δεν μιλούσαν πια μεταξύ τους αλλά παρακολουθούσαν σαν υπνωτισμένοι τις βιντεοκασέτες της συμφοράς, που τότε παρέχονταν εν αφθονία, περίπου όπως εμείς σήμερα βυθιζόμαστε στην οθόνη του κινητού, της ταμπλέτας, του υπολογιστή μας. Και η πολιτική συζήτηση, η ουσιαστική συζήτηση, η επικοινωνία και η συνδικαλιστική δουλειά πήγαιναν περίπατο. Ο Νίκος το έβλεπε αυτό εδώ και 35 χρόνια. Όπως έβλεπε κι άλλα, που εμείς τα είδαμε με καθυστέρηση. Και εννοώ την τάση της εξέγερσης αλλά και

της υποταγής, του συμβιβασμού. Δύο τάσεις που μπορεί να συνυπάρχουν στον ίδιο άνθρωπο, στην ίδια τάξη, στο ίδιο κίνημα.

Ο Νίκος ήταν κομμουνιστής, αλλά ποτέ δεν ήταν το χαϊδεμένο παιδί της κομματικής ηγεσίας, όπως και ποτέ δεν ήταν το χαϊδεμένο παιδί των εφοπλιστών. Κάθε άλλο. Στη μαύρη λίστα της εργοδοσίας ήταν ο Νίκος, όπως κι άλλοι σύντροφοί του ναύτες και μηχανικοί. Η κομμουνιστική, η εργατική ταυτότητα του Νίκου ήταν αυτός ο ίδιος: το πρόσωπο, το σώμα, η φωνή, η κίνησή του, η δράση του. Χωρίς να το επιδιώκει. Ήταν κάτι το αυτονόητο. Κάτι που οι απόκληροι, οι εργάτες, οι νέοι το έπιαναν στον αέρα. Ο Νίκος τούς κατακτούσε χωρίς να το επιδιώκει. Όπως μας κατακτούν, μας επιβάλλονται τα τραγούδια του Βαμβακάρη. Εξάλλου, ο ίδιος ο Νίκος έμοιαζε, μοιάζει με τραγούδι του Μάρκου: λιτός, απέρिटτος, μάγκας με φλέβα αριστοκράτη. Γι' αυτό και τον αγαπούσαν όλοι οι ρεμπέτες του ντουινιά, που για το χατήρι του ήταν πρόθυμοι «θυσιά να γενούνε».

Ο Λεωνίδας, ένας αγαπημένος φίλος του Νίκου, τον παρομοίασε με αετό – και είχε λόγους γι' αυτή την παρομοίωση. Υπάρχουν άνθρωποι που ζουν ανάμεσά μας, αλλά και άνθρωποι που φτερουγίζουν ανάμεσά μας. Ο Νίκος φτερούγιζε. Άπιαστος. Ήταν εδώ και ταυτόχρονα ήταν και αλλού. Ιδίως τα τελευταία χρόνια. Ο Νίκος φτερούγιζε αλλά ταυτόχρονα άφηγε χώρο ολόγυρά του για να φτερουγίσουν και άλλοι. Δεν είχε ίχνος εγωισμού και ανταγωνισμού, δεν το έπαιζε αρχηγίσκος, δεν τον άγγιζαν τα μικρά και τα τετριμμένα. Είχε την περηφάνια, ίσως και τη μοναξιά του αετού, αλλά χωρίς ίχνος αρπακτικότητας. Φτερούγιζε σαν αετός και σαν άγγελος ταυτόχρονα – και δεν εννοώ τους αγγέλους της χριστιανοσύνης. Σαν άγγελος που φέρνει μηνύματα για όσους έχουν μάτια, μυαλό και καρδιά να τα διαβάσουν.

Ήταν καμωμένος για να πετάξει με τα φτερά της επανάστασης. Ξέρουμε ότι αυτό δεν έγινε, η επαναστατική κατάσταση, όπως τη συναντάμε στις σελίδες του μαρξισμού, δεν ήρθε, όμως τις δοκιμαστικές πτήσεις του τις έκανε, τις τόλμησε. Και χωρίς να πάρει κανέναν στο λαιμό του. Κι αυτές οι πτήσεις θα συνεχιστούν.

Η ζεστασιά, η καλοσύνη που εξέπεμπε ο Νίκος έφτανε κοντά μας ακόμα και όταν είχαμε απομακρυνθεί, χρονικά και γεωγραφικά, από την πηγή της. Μας ζεσταίνει η σκέψη ότι υπήρχε, ότι ανάσαινε, ακόμα κι όταν τον είχε γονατίσει η αρρώστια. Και η ανάμνησή του θα μας ζεσταίνει και στο μέλλον.

Τυχεροί όσοι τον γνωρίσαμε. Τυχεροί όσοι έζησαν κοντά του, όπως η Ρούλα, ο Γιώργος, ο Παντελής, τα αδέρφια του, τυχεροί όσοι έγιναν φίλοι του, αλλά και όσοι πέρασαν από κοντά του. Έστω και ξυστά. Ο Νίκος μάς ζεσταίνει, μας χαμογελάει ακόμα. Ας τον αποχαιρετήσουμε, ας τον θυμόμαστε κι εμείς με ένα χαμόγελο, χωρίς θρήνους, χωρίς την παγωνιά και το ρίγος του θανάτου. Αυτό θα ήθελε και ο ίδιος.

*Αποχαιρετισμός στο κοιμητήριο της Καισαριανής

Πηγή: **ΠΡΙΝ**